

tation and Consciousness / J. Austin. – Massachusetts : the MIT Press, 1999. – 872 p.

2) Hardy A. The Spiritual Nature of Man : A Study of Contemporary Religious Experience / A. Hardy. – Oxford : Oxford UP, 1979. – 172 p.

3) Wilber K. Integral Psychology : Consciousness, Spirit, Psychology, Therapy / K. Wilber. – London : Shambala, 2000. – 303 p.

Модифкація поняття емпатії у філософському дискурсі

Тамара Матюх

Національний університет водного господарства та природокористування (Київ, Україна)

Проблема емпатії є міждисциплінарною і досліджувалася в різних сферах соціогуманітарного знання. Емпатія розглядалася як основа пізнання навколишнього світу, регулятор людського мислення, спосіб розуміння й пізнання себе та інших, носила функції віддзеркалення та ідентифікації, описувалася як необхідна умова розвитку особистості, її соціальної активності, умова формування системи ціннісних орієнтацій. В філософській науці термін емпатія часто не вживається, а вивчається в аспекті близьких за значенням і в структурі таких категорій, як симпатія, вчування, розуміння, сприйняття, любов, уява, інтуїція, рефлексія, наслідування, проекція і так далі.

У своїх етичних системах Сміт, Спенсер і Шопенгауер розуміють і уявляють симпатію як властивість людської душі і розглядають її як регулювальника взаємин між людьми в суспільстві, основу совісті, альтруїзму, справедливості.

Симпатія як здатність співчувати іншому, як природна властивість людини мати потребу в добробуті іншого виступає визначальним поняттям в етиці Сміта (1759). «Відчуття симпатії засноване на здатності уявляти себе на місці інших людей. Воно дає можливість переживати ті ж відчуття, які відчувають і переживають вони» [Сміт 1895, с. 15].

«Симпатія» в буквальному перекладі з грецької мови означає співчуття, тобто співчуття горю іншої людини. Але надалі це поняття набуває ширшого сенсу, позначаючи потребу людини розділити най-

різноманітніші почуття інших людей. Людина може одночасно і полегшувати страждання і спонукати до стримання проявів почуттів. Симпатія лежить в основі думок про вчинки інших людей і про власну поведінку людини, оскільки дає можливість поглянути на себе з боку, очима стороннього спостерігача.

Спенсер (1870) визначає симпатію як здатність співчувати людям і виявляти зацікавленість в їх долі. Він виділяє 2 типи симпатії: інстинктивну (емоційне зараження) і інтелектуальну (співчутливу). З ускладненням суспільних форм ускладнюється і зміст симпатії, а в міру психічного розвитку людини – і характер її прояву. Розглядаючи мораль через призму еволюції, Спенсер аналізує роль симпатії в боротьбі за існування в природі і суспільстві.

Великий інтерес становлять етичні погляди Шопенгауера (1840) в контексті даної проблеми. Для Шопенгауера симпатія – співчуття до всіх істот, що породжується усвідомленням спільності їх природи і походження. Для нього співчуття – властивість самого життя, в процесі якого людина забуває про відмінності між собою і іншими [Шопенгауэр 1997]. Шопенгауер говорив про співчуття до всіх істот, властиве людям. Саме воно породжує відчуття спільності їх природи та походження. Ця ідея заснована на розумінні Шопенгауером страждання як властивості самого життя. Людина в процесі співчуття забуває про відмінності між собою та іншими. Долаючи свій егоїзм, вона ототожнює себе з іншими, робить їх переживання своїми і знаходить в цьому щастя. Пізніше ми знаходимо у нашого сучасника, американського психолога К. Е. Ізарда наступне: «Вираження страждання викликає емпатію і допомогу з боку тих, хто оточує. Страждання також служить єдиною силою в соціальних стосунках» [Изард 1980, с. 288].

Дуже широко та послідовно теорія симпатії розроблена Шелером (1923). Людність, теплота як дійсні і справжні форми людських відносин – специфіка симпатії за Шелером. Для нього це не просто співучасть, поділяння відчуттів іншого, це інтенціональний акт, спрямований на пізнання особи іншого як вищої цінності. Прояв в акті симпатії любові важливіший за соціальні наслідки залучення до буття інших людей. У акті симпатії здійснюється пізнання людини людиною від нижчого рівня (вегетативного) до вищого (духовного), аж до космічного відчуття. Серед вищих форм симпатії інтерес викликають два напрями, які згодом будуть описані в психологічних

дослідженнях. Умовно їх можна назвати як «співпереживання» і «співчуття». *Einfühlung* (співпереживання) – стан злиття з об'єктом симпатії, ідентифікація з його переживанням; *Mitgeföhl* (співчуття) – участь в переживанні іншої людини при збереженні незалежних відчуттів суб'єкта, його цілісності. Співчуття за Шелером – дійсна симпатія. Саме у цьому стані відбувається емоційна реалізація людяності.

Література:

1) Изард К.Е. Эмоции человека / К.Е. Изард. – М. : Изд. МГУ, 1980. – 440 с.

2) Смит А. Теория нравственных чувств, или Опыт исследования о законах, управляющих суждениями / А. Смит. СПб. : И.И. Глазнов, 1895. – 119 с.

3) Шопенгауэр А. Новые паралипомены : Отдельные, но систематически изложенные мысли о разного рода предметах (1810 – 1860) / Артур Шопенгауэр // Об интересном. – М. : Олимп, АСТ-ЛТД, 1997. – С. 68–401.

Сучасний номадизм як спосіб життя людини ХХІ ст.

Тетяна Безпрозванна

КУ ім. Б.Грінченка (Київ, Україна)

У останні десятиліття ХХ століття людство вступило в нову епоху всесвітньої історії. Її головна ознака – корінний, планетарний переворот в телекомунікаційних засобах спілкування. Сучасне інформаційне (постіндустріальне) суспільство – це фаза, «хвиля» у розвитку цивілізації, в якій головними продуктами виробництва і головним чинником усіх суспільних змін стають не речі та енергія, а інформація, знання та їх ефективне використання [Дубов 2008, с. 3–4].

Від інформації та її експлуатації починає залежати якість життя людини, як і перспективи соціальних змін та економічного розвитку. Під впливом досягнень у сфері інформації та знання перебувають також стандарти життя, форми праці і відпочинку, система освіти і ринок. Ці кардинальні зміни у суспільстві обумовлюють виникнення ново-